

Instituut voor
Natuur- en Bosonderzoek

Huidig en gewenst landschapsgebruik in De Cirkel

Een maatschappelijke bevraging

Rolinde Demeyer

Auteurs:

Rolinde Demeyer
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) is het Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum voor natuur en het duurzame beheer en gebruik ervan. Het INBO verricht onderzoek en levert kennis aan al wie het beleid voorbereidt, uitvoert of erin geïnteresseerd is.

Vestiging:

INBO Brussel
Kliniekstraat 25, 1070 Brussel
www.inbo.be

e-mail:

rolinde.demeyer@inbo.be

Wijze van citeren:

Demeyer R (2014). Huidig en gewenst landschapsgebruik in De Cirkel:
Een maatschappelijke bevraging. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2014 (5544946). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

D/2014/3241/319

INBO.R.2014.5544946

ISSN: 1782-9054

Verantwoordelijke uitgever:

Jurgen Tack

Druk:

Managementondersteunende Diensten van de Vlaamse overheid

Foto cover:

Yves Adams

Huidig en gewenst landschapsgebruik in De Cirkel

Een maatschappelijke bevraging

Rolinde Demeyer

INBO.R.2014.5544946
D/2014/3241/319

Dankwoord

Dit rapport geeft de resultaten weer van de maatschappelijke bevraging in het projectgebied van De Cirkel. Dit onderzoek werd uitgevoerd in het kader van de projecten ECOPLAN en OpenNESS, met financiering van IWT en DG Research in het kader van het FP7-programma.

In de eerste plaats wil ik de 18 respondenten bedanken voor de tijd die ze vrijgemaakt hebben voor de interviews, die aan de basis liggen van de resultaten voorgesteld in dit rapport. Verder bedank ik graag de mensen van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren voor de ondersteuning, met Wim Vandenrijt en Hilde Stulens in het bijzonder. Ook dank aan mijn collega's Francis Turkelboom en Wim Verheyden van de onderzoeksgroep Natuur&Maatschappij van het INBO voor het meedenken over de methodologie en de wetenschappelijke verwerking van de resultaten.

agentschap voor Innovatie
door Wetenschap en Technologie

Samenvatting

De Cirkel is een lokaal platform voor eigenaars, beheerders, besturen, bewoners, sociale-economiebedrijven, landbouwers, ... om gezamenlijk na te denken over een duurzaam beheer voor het werkingsgebied van ruilverkaveling Jesseren.

Er werd een maatschappelijke bevraging uitgevoerd om te achterhalen hoe bepaalde groepen belanghebbenden staan tegenover het werkingsgebied van de Cirkel (Kortesseem, Borgloon). Het gaat om belanghebbenden die niet rechtstreeks betrokken zijn in het proces, maar toch belangrijke gebruikers (kunnen) zijn van de te verwezenlijken natuur in ruilverkavelingsgebied Jesseren. In totaal werden er 18 mensen individueel geïnterviewd.

Bij het analyseren van de resultaten, konden we vier grote categorieën van landschapsgebruik en -beleving onderscheiden: Duurzame landbouw, een aangename leefomgeving, actieve recreatie en passieve beleving. Verder blijkt uit de resultaten

- 1) welke ecosysteemdiensten (ESD) de respondenten belangrijk vinden in hun omgeving, zowel nu als in de toekomst
- 2) waar deze ESD zich situeren in het gebied
- 3) welke ESD hand in hand (kunnen) gaan en welke tot conflicten (kunnen) leiden

Tot slot worden een aantal concrete voorstellen gedaan om van het gebied rond Jesseren een aangamere omgeving te maken.

English abstract

"De Cirkel" is a local platform for land owners, managers, administrations, inhabitants, social economy companies, farmers,... to think jointly about a sustainable management for the scope of the land consolidation project in Jesseren.

A social research was done to understand how certain groups of stakeholders view the working area of "De Cirkel" (Kortesseem, Borgloon). The research concerns stakeholders who are not directly involved in the process. However they can be important users of nature that will be realized in the land consolidation project of Jesseren. In total, 18 people were interviewed individually.

Analyzing the results, we could distinguish four major categories of landscape use and perception: Sustainable agriculture, a pleasant environment, active recreation and passive experience. Furthermore, the results show

- 1) Which ecosystem services (ESS) are important to the respondents, both now and in the future
- 2) Where these ESS are situated in the area
- 3) Which ESS (can) match, and which ones (can) cause conflicts

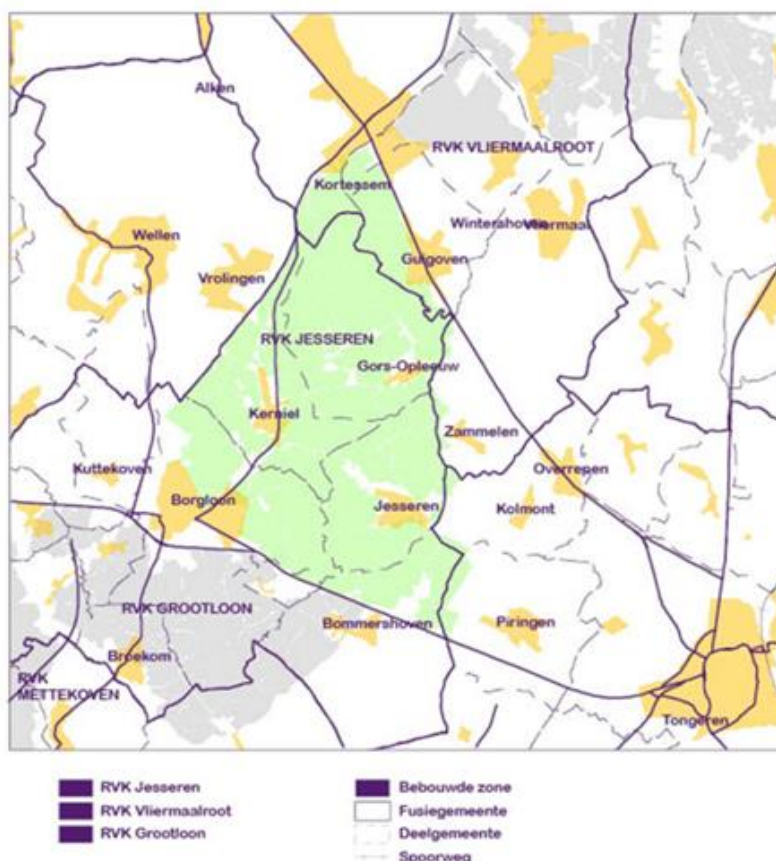
Finally, some practical proposals are formulated to make the area around Jesseren a more pleasant environment.

Inhoudstafel

Dankwoord	4
Samenvatting.....	4
English abstract	6
1 Doel van het onderzoek.....	8
2 Methode	10
2.1 Respondenten	10
2.2 Verloop van het interview	10
2.2.1 Open interview.....	10
2.2.2 Het ESD-kaartenspel.....	10
2.3 Verwerking van de resultaten.....	11
3 Resultaten	12
3.1 Het landschap door vier verschillende brillen.....	12
3.1.1 Duurzame landbouw	12
3.1.2 Aangename leefomgeving.....	13
3.1.3 Actieve recreatie	14
3.1.4 Passieve beleving	15
3.2 Welke ESD worden spontaan genoemd?	16
3.3 Spatiale analyse van huidige ESD	19
3.4 Synergieën en conflicten tussen ESD	20
3.4.1 Synergieën tussen ESD	20
3.4.2 Conflicten tussen ESD	21
3.5 Verbeterpunten en dromen voor de toekomst	23

1 Doel van het onderzoek

De onderzoeksvraag van de studie is "Wat zijn de wenselijke functies/baten van het werkingsgebied van de Cirkel"? Het werkingsgebied van de Cirkel situeert zich in de regio Borgloon-Kortessesem (zie Figuur 1 en kadertekst 1). Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, is een maatschappelijke bevraging uitgevoerd vanuit het ecosysteemdiensten (ESD) perspectief. We focussen ons in de bevraging op belanghebbenden die niet rechtstreeks betrokken zijn binnen de Cirkel (bewoners, individuele landbouwers, bed&breakfast, scholen etc), maar wel actief zijn in de regio Borgloon-Kortessesem.

Figuur 1: Het werkingsgebied van De Cirkel (groen).

Kadertekst 1: Wat is "De Cirkel"?

In het kader van de ruilverkaveling Jesseren komen heel wat terreinen ter beschikking voor natuur- en landschapontwikkeling. Wandelpaden en wachtbekkens vragen om onderhoud. Het fruit van nieuwe openbare hoogstamboomgaarden kan geogst worden. Jesseren zal in de toekomst opgewaarderd worden voor wandelaars.

De Cirkel is een lokaal platform voor eigenaars, beheerders, besturen, bewoners, sociale-economiebedrijven, landbouwers, ... om gezamenlijk na te denken over een duurzaam beheer van hun regio. Het uitgangspunt is lokale vrijwilligers, ondernemers en inwoners zoveel mogelijk te betrekken, mee te laten denken en zelf te laten werken aan hun omgeving. Door de banden te versterken op het platteland wordt een duurzaam resultaat op terrein verzekerd.

Daarbij wordt vertrokken vanuit één samenhangende beheersvisie voor het onderhoud van terreinen, landschapselementen, wandelpaden, ...

De Cirkel verenigt lokale partners rond het beheer van gebieden in Jesseren. Heel wat organisaties zijn betrokken partij: de gemeenten Borgloon en Kortesseem, Provincie Limburg, Natuurpunt, Limburgs Landschap, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, ECO², Boerenbond, de Wroeter, De Alverberg, Boomgaardenstichting, Vlaamse overheid, VLM, ...

2 Methode

2.1 Respondenten

We hebben ons in de bevraging gefocust op belanghebbenden die niet rechtstreeks betrokken zijn binnen de Cirkel. In totaal werden er 18 mensen van verschillende sectoren bevraagd in een individueel interview:

- Toerisme (5)
- Onderwijs (2)
- Bewoners (3)
- Recreatie (2)
- Individuele landbouwers (3)
- Andere (3)

2.2 Verloop van het interview

2.2.1 Open interview

In het eerste deel van het interview werden een aantal open vragen gesteld om te peilen naar de omgevingskwaliteiten en de huidige activiteiten in het landschap. In deze fase werden bepaalde ecosysteemdiensten (ESD, zie kadertekst 2) spontaan vernoemd.

Kadertekst 2: Wat zijn ecosysteemdiensten?

Een ecosysteemdienst is een dienst die door een ecosysteem aan mensen wordt geleverd. Het betreft het verstrekken van een product door een ecosysteem (bijvoorbeeld drinkwater), of van een regulerende dienst (bijvoorbeeld bestuiving van gewassen), of van een culturele dienst (bijvoorbeeld gelegenheid geven tot recreatie) of van een dienst die de voorgaande diensten ondersteunt (bijvoorbeeld de kringloop van nutriënten in een ecosysteem)

2.2.2 Het ESD-kaartenspel

In het tweede deel van het interview werden een aantal themavragen gesteld om bepaalde groepen van ESD aan bod te laten komen. Ook in deze fase werden bepaalde ESD spontaan vernoemd. De ESD van een cluster die nog niet vermeld waren, werden aangehaald door de interviewer door ESD-kaarten met een foto te tonen.

Aan de respondenten werd gevraagd om alle ESD-kaartjes (spontaan of niet spontaan vernoemd) te sorteren in verschillende categorieën: Storend (-), Niet belangrijk (0), Belangrijk (+), Heel belangrijk (++). Op het einde van het interview werd gevraagd om uit de categorie "Heel belangrijk" een aantal kaartjes te halen die het meest belangrijk zijn (+++).

In totaal werden 38 ESD bevraagd (zie Tabel 1)

Tabel 1: Overzicht van alle ESD die bevestigd werden in het ESD-kaartenspel. De lijst is gebaseerd op de CICES-classificatie (<http://www.inbo.be/docupload/4979.pdf>).

Producerende diensten	Regulerende diensten	Culturele diensten
Hoogstam	Bestuiving	Gemotoriseerde recreatie
Laagstam	Bescherming tegen overstromingen	Sportieve recreatie
Streekproducten	Regulatie plagen en ziektes	Zachte recreatie
Houtproductie	Bescherming tegen erosie	Natuur voor dagelijkse activiteiten
Veeteelt	Bodemvruchtbaarheid	Natuurbeleving
Waterwinning	Waterzuivering	Behoud van typische soorten
Voedselgewassen	Luchtzuivering	Vissen
	Geluidsbuffering	Natuur voor vrijwilligerswerk
	Windbuffering	Leven in het groen
	Temperatuurbuffering	Typisch landschap
	Tegengaan van verdroging	Hobbytuinbouw
	Bodemzuivering	Hobbydieren
	Klimaatregulatie	Jacht
		Plukken van wilde bessen etc

2.3 Verwerking van de resultaten

De opnames van de interviews werden uitgeschreven en verwerkt aan de hand van coderingen met NVivo software.

De classificatie van de ESD-kaartjes werd verwerkt door een wegingsfactor toe te kennen aan de verschillende categorieën:

Storend (-)	-1
Niet belangrijk (0)	0
Belangrijk (+)	+1
Heel belangrijk (++)	+2
Meest belangrijk (+++)	+3

3 Resultaten

De eerste vraag die gesteld werd in het interview was: "Wat maakt de omgeving aantrekkelijk voor jou?"

In de antwoorden van de respondenten komen steeds vier dezelfde factoren terug:

- Het typische landschap: Heuvelachtig en glooiend
- De diversiteit binnen het landschap: Boomgaarden, akkers, velden,...
- De rust in het groen: het landelijke, de vrijheid
- De bloesems in het voorjaar en het fruit in het najaar

3.1 Het landschap door vier verschillende brillen

Bij het analyseren van de resultaten, konden we vier grote categorieën van landschapsgebruik en -beleving onderscheiden: Duurzame landbouw, een aangename leefomgeving, actieve recreatie en passieve beleving. Het is belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de resultaten die in onderstaande paragrafen beschreven worden, de voorstelling zijn van de subjectieve percepties van de bevroegde respondenten.

3.1.1 Duurzame landbouw

In het algemeen waarden de respondenten de **afwisseling** in verschillende types landbouw in het landschap: De typische fruitteelt, velden, weides en akkers. Ook voor scholen is deze diversiteit interessant op het vlak van educatie voor de kinderen. Naar landschappelijke waarde zien een aantal respondenten liever kleine percelen dan grote lappen monocultuur. Anderzijds ervaren een aantal landbouwers druk op hun gronden en zijn intensieve teelten nodig om nog economisch rendabel te kunnen zijn.

De **fruitteelt** is de belangrijkste activiteit in de omgeving. Niet alleen omwille van de fruitproductie, maar ook zeker omwille van het toerisme dat gepaard gaat met de bloesemperiode. Het "katarakt-effect" is nog duidelijk voelbaar in de streek. Over **hoogstam** wordt door een aantal mensen gesproken als "iets van vroeger". Het is commercieel niet zo interessant, waardoor de hoogstamboomgaarden voornamelijk nog terug te vinden zijn op percelen die moeilijker bewerkbaar zijn. Maar het is een typisch kenmerk van de streek, dat door veel respondenten gewaardeerd wordt. Over de verschillende interviews heen, is het duidelijk dat er zowel voor- als tegenstanders van hoogstamboomgaarden zijn.

Laagstamboomgaarden zijn een vorm van meer intensieve landbouw en zijn een echte economische activiteit. Ondertussen horen ook deze laagstamboomgaarden bij het typische landschap, volgens verschillende bevroegden. Er worden in sommige interviews wel vragen gesteld bij de duurzaamheid van deze intensieve teelten, meer bepaald als het over het gebruik van sproeistoffen gaat.

Wie fruit zegt, zegt **streekproducten**. Het gaat dan vooral om fruitsappen en stroop. Voor de toeristen is het volgens bevroegde B&B-uitbaters wel aangenaam om kennis te maken met deze streekproducten, maar zouden ze er ook niet van wakker liggen. Een groot aantal bevroegden vindt het wel belangrijk dat er streekproducten gekocht worden om de lokale landbouwers te steunen.

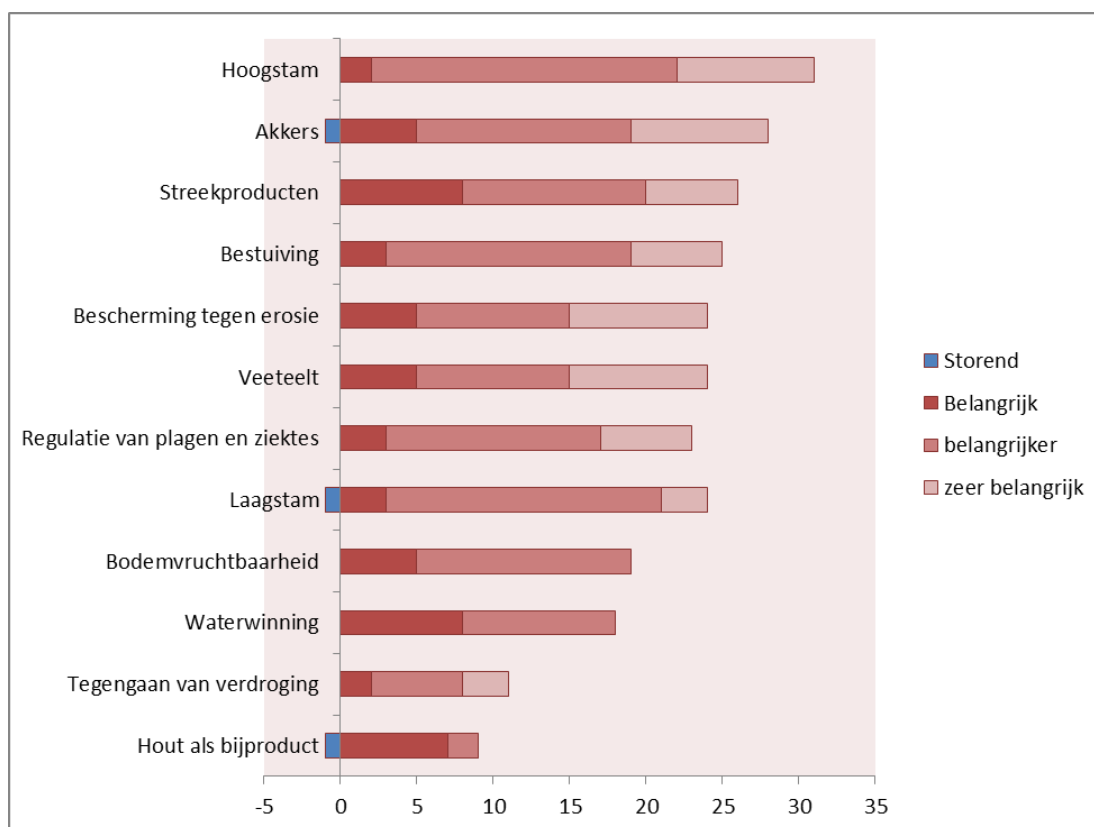
Bestuiving is essentieel voor de fruitteelt. Er heerst bij de meeste bevroegden wel het besef dat het slecht gaat met de bijen (via de media) door te weinig diversiteit aan bloemen ("*Haspengouw is een groene oase als de fruitbomen zijn uitgebloeid*"). Wanneer er over bestuiving wordt gesproken, denken de meeste respondenten aan imkers.

Als het gaat over **regulatie plagen en ziektes**, heeft de meerderheid van de bevroegden liever dat er minder sproeistoffen gebruikt worden. Aan de ene kant wordt er gepleit om zo natuurlijk mogelijk te werken, maar aan de andere kant is er het besef dat de situatie ook

leefbaar moet zijn voor de landbouwers, die voor hun levensonderhoud afhankelijk zijn van de opbrengsten. Een paar respondenten vinden dat er ook zou moeten gewerkt worden aan de mentaliteit van de consument, die alleen maar perfect gaaf en rond fruit wil eten.

Erosie is een probleem voor de landbouw omdat de goede, vruchtbare teeltlaag wordt afgespoeld. Maar ook bewoners en recreanten ondervinden hinder door modderoverlast op de wegen en in huizen. Uit de interviews blijkt dat de erosieproblematiek niet overal in het gebied even sterk aanwezig is. Het nut van erosiestroken en het inzaaien van gewassen in de juiste richting op de helling wordt door een heel aantal respondenten bevestigd. Sommigen vragen zich af of de erosiestroken niet meer multifunctioneel kunnen worden ingezet naar bestuiving en plaagbestrijding toe.

Hout uit hagen en houtkanten wordt volgens de respondenten hoofdzakelijk opgestookt, of wordt gehakseld en blijft dan liggen. Het is belangrijk dat de houtkap in verhouding is om een evenwicht te bewaren. Zoniet wordt deze ESD als negatief bestempeld omdat het woongebied van bepaalde diersoorten en een bepaalde natuurbeleving bedreigd worden.

Figuur 2: Som van de waardering van de diensten van het landschap binnen het thema "Duurzame landbouw" in het werkingsgebied van de Cirkel, bepaald door 18 ondervraagden. Om deze waardering optelbaar te maken werden volgende wegingsfactoren toegekend: Storend=-1, belangrijk=1, belangrijker=2 en zeer belangrijk = 3.

3.1.2 Aangename leefomgeving

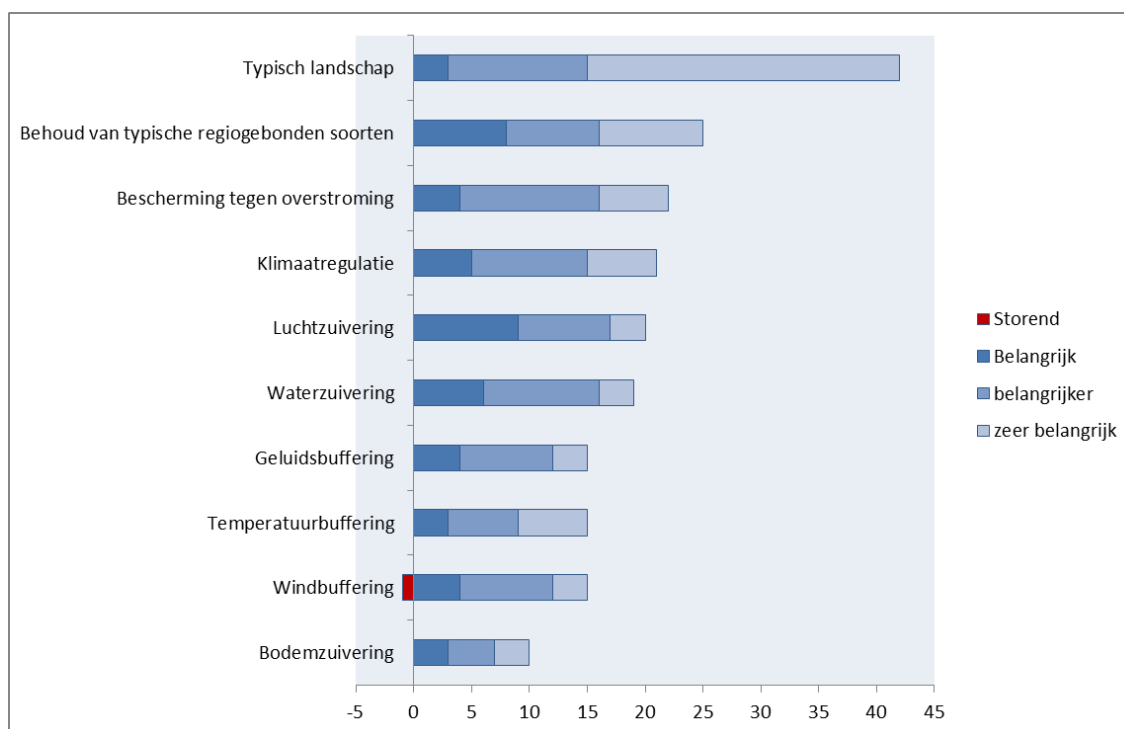
Het **typische landschap** wordt door alle respondenten sterk gewaardeerd. Het gaat dan over het typisch open, golvende landschap met veel afwisseling in kleine percelen, vierkantshoeves, holle wegen, hoogstamboomgaarden en fruitbomen. De bevrraagden vinden het belangrijk dat dit behouden blijft.

Typische soorten waar de respondenten spontaan aan denken zijn patrijzen, leeuweriken, klaprozen en kamsalamanders. Borgloon heeft de sleutelbloem geadopteerd als koestersoort. Eén respondent formuleerde het belang van typische soorten op deze manier: *“Rechtstreeks hebben we daar niks aan, maar het is belangrijk voor het behoud van de diversiteit”*

Afhankelijk van de locatie was er vroeger al dan niet **wateroverlast** bij zware regenval. Een heel aantal respondenten merken duidelijke verbetering sinds er wachtbekkens geplaatst zijn.

Op het vlak van **lucht- en lawaaiervuiling** zijn de meeste respondenten positief omwille van het vele groen in de omgeving en de rust. De luchtvervuiling die er is, wordt volgens hun veroorzaakt door het gebruik van sproeistoffen in de landbouw, en door verkeer. Qua geluidshinder wordt er hoofdzakelijk gesproken over het lawaai van motors.

Respondenten vinden het wel belangrijk dat er inspanningen worden gedaan voor het **klimaat**, maar velen vinden ook dat de “echte” problemen eerst moeten aangepakt worden, namelijk de grote vervuilende bedrijven in binnen- of buitenland. Andere respondenten zijn er wel dagelijks mee bezig in kleine dingen.

Figuur 3: Som van de waardering van de diensten van het landschap binnen het thema "Aangename leefomgeving" in het werkingsgebied van de Cirkel, bepaald door 18 ondervraagden. Om deze waardering optelbaar te maken werden volgende wegingsfactoren toegekend: Storend=-1, belangrijk=1, belangrijker=2 en zeer belangrijk = 3.

3.1.3 Actieve recreatie

Zachte recreatie is zeer belangrijk binnen het werkingsgebied van De Cirkel, zowel voor toeristen als voor mensen uit de regio. Alle ondervraagden vermelden spontaan wandelen (o.a. Greenspots) en fietsen (o.a. Fietsroutenetwerk) als belangrijke activiteiten in de omgeving. Het is dan ook één van de hoofdredenen waarom toeristen naar de regio trekken. Dit gebeurt in piekmomenten, namelijk in de lente wanneer de fruitbomen in bloei staan, en rond de oogstperiode in de zomer. Deze populariteit veroorzaakt met momenten grote

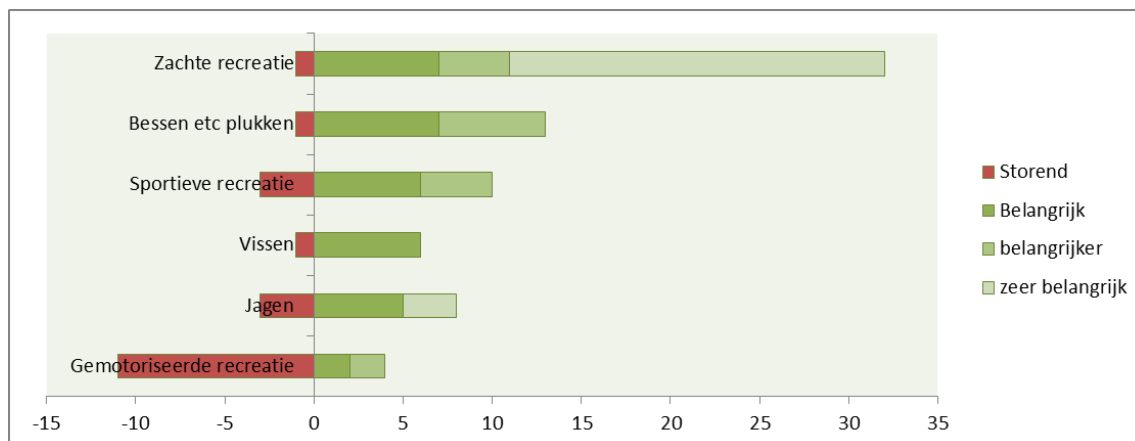
druktes, waardoor de fietspaden "kleine autostrades" worden, tot ergernis van vele lokale bewoners. Een ander probleem dat vaak vermeld wordt, is het stelen van fruit in de boomgaarden door wandelaars.

Bij **sportieve recreatie** wordt er vooral gedacht aan mountainbiken, en in beperkte mate ook paardrijden. Verschillende respondenten opperen dat er wat meer (wederzijds) respect zou mogen zijn voor andere landgebruikers door bijvoorbeeld op de voorziene paden te blijven.

Gemotoriseerde recreatie is de ESD die het meest negatief scoort in deze maatschappelijke bevraging. Het gaat dan over twee zaken: Enerzijds de toevloed van vespa's, vooral in de bloesemtijd. Voor de toeristen zijn de vespa's een positieve zaak, maar de lokale bewoners vinden het storend wanneer het er te veel zijn en/of op plaatsen die daar niet voor voorzien zijn. Anderzijds zijn er de zwaardere motors en quads die geluidshinder en stank veroorzaken, wat storend is voor mensen die op dezelfde plaatsen wandelen en fietsen. Er wordt verschillende keren opgemerkt dat er geen officieel parcours is in de omgeving, waardoor de motors naar de velden trekken.

Een aantal respondenten zijn principieel tegen de **jacht** zoals die nu gebeurt, en ondervinden geluidshinder tijdens het jachtseizoen. Voor de landbouw is het echter nuttig dat het wild beheerst wordt om een evenwicht te bewaren.

Op het vlak van **wilde bessen en planten plukken**, en **vissen** zijn er geen sterke meningen onder de respondenten. Deze activiteiten zouden dan ook slechts beperkt zijn in de omgeving.

Figuur 4: Som van de waardering van de diensten van het landschap binnen het thema "Actieve recreatie" in het werkingsgebied van de Cirkel, bepaald door 18 ondervraagden. Om deze waardering optelbaar te maken werden volgende wegingsfactoren toegekend: Storend=-1, belangrijk=1, belangrijker=2 en zeer belangrijk = 3.

3.1.4 Passieve beleving

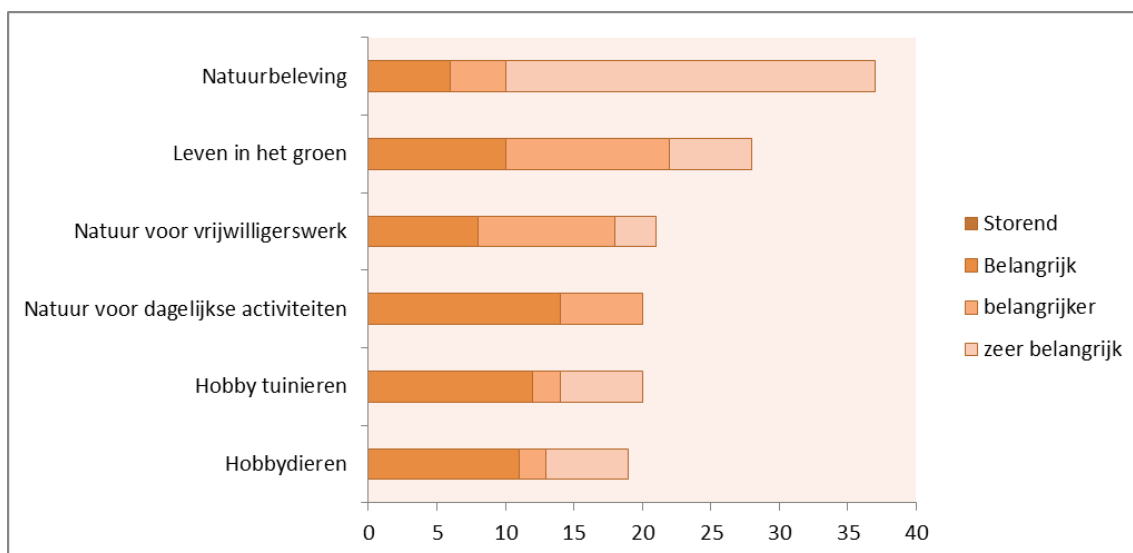
De ESD **natuurbeleving** scoort hoog voor alle respondenten. Mensen komen van verschillende streken (vooral West-Vlaanderen en Antwerpen) om te kunnen ontspannen in de natuur in Haspengouw. Ook voor de lokale bewoners is dit een belangrijk aspect. Eén respondent verwoordt het zo "Het is een goed gevoel van in de natuur te zijn. De stress valt weg, niks moet, je komt altijd iets nieuws tegen..."

Onder natuurbeleving valt ook **natuureducatie**. Volgens een respondent weten zowel de toeristen als lokale inwoners de bordjes met uitleg over de natuur te appreciëren. Ook vanuit onderwijs is natuureducatie een belangrijk aspect. Het wordt als een groot voordeel

beschouwd dat er zoveel natuur en groen in de directe omgeving is. Er worden dan ook verschillende activiteiten georganiseerd in dit kader: Seizoenswandelingen, een bezoek aan de boerderij of de imker, vogeltellingen,...

Bijna alle respondenten zijn tegelijk ook inwoner van de streek, en vinden **het leven in het groen** een belangrijke troef voor de omgeving. Woorden die vaak terugkomen in deze context zijn vrijheid, ruimte en het gevoel van weidsheid. Eén respondent formuleerde het zo: *"Ik heb geen bakker in de buurt, maar om 17u valt hier het leven stil en hoor je alleen nog de vogels. En af en toe 's nachts de vleermuizen, overdag zie je de buizerd en de valk. Dat is toch super? Wat wil je nog meer? Daarom moeten we het landschap houden zoals het is."*

Over de overige ESD in de categorie van passieve beleving (**natuur voor vrijwilligerswerk, natuur voor dagelijkse activiteiten, hobby tuinieren, hobby-dieren**) zijn geen sterke meningen voor of tegen. In het algemeen worden ze gewaardeerd en is het goed dat ze er zijn en blijven.

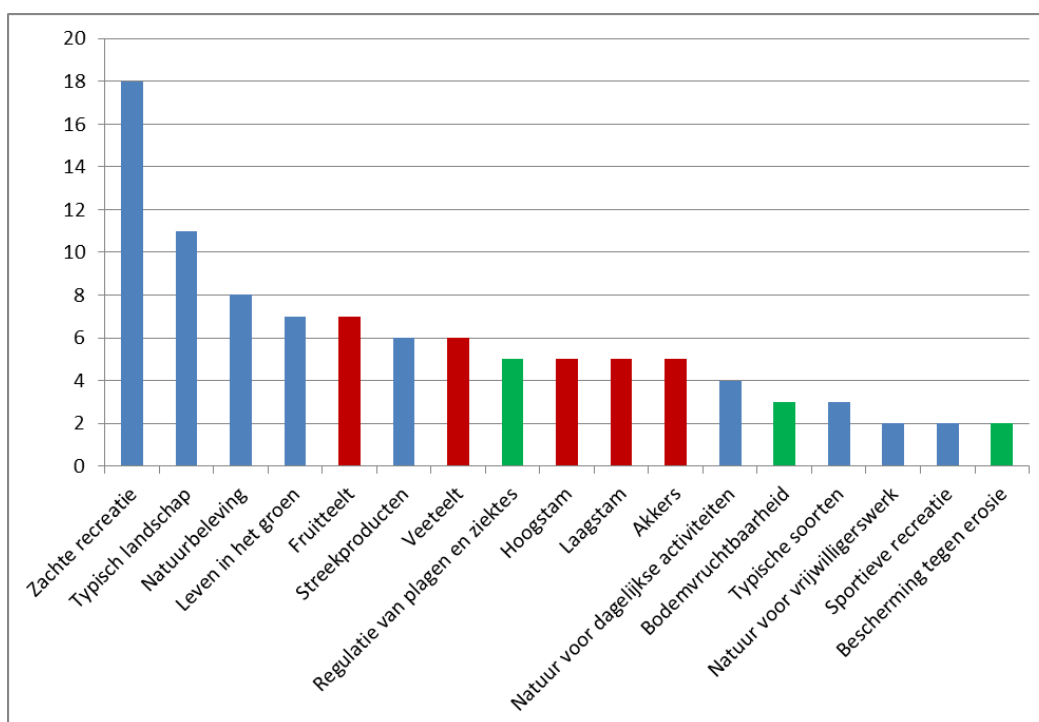

Figuur 5: Som van de waardering van de diensten van het landschap binnen het thema "Passieve beleving" in het werkingsgebied van de Cirkel, bepaald door 18 ondervraagden. Om deze waardering optelbaar te maken werden volgende wegingsfactoren toegekend: Storend=-1, belangrijk=1, belangrijker=2 en zeer belangrijk = 3.

3.2 Welke ESD worden spontaan genoemd?

Zoals beschreven in de methode (zie 2.2), werd er eerst gepeild naar ESD die spontaan aan de oppervlakte kwamen tijdens het interview. Vervolgens werden de ESD-kaartjes gebruikt om de overige ESD te bevragen. In Figuur 6 wordt weergegeven hoe vaak en welke ESD spontaan vernoemd werden tijdens de interviews.

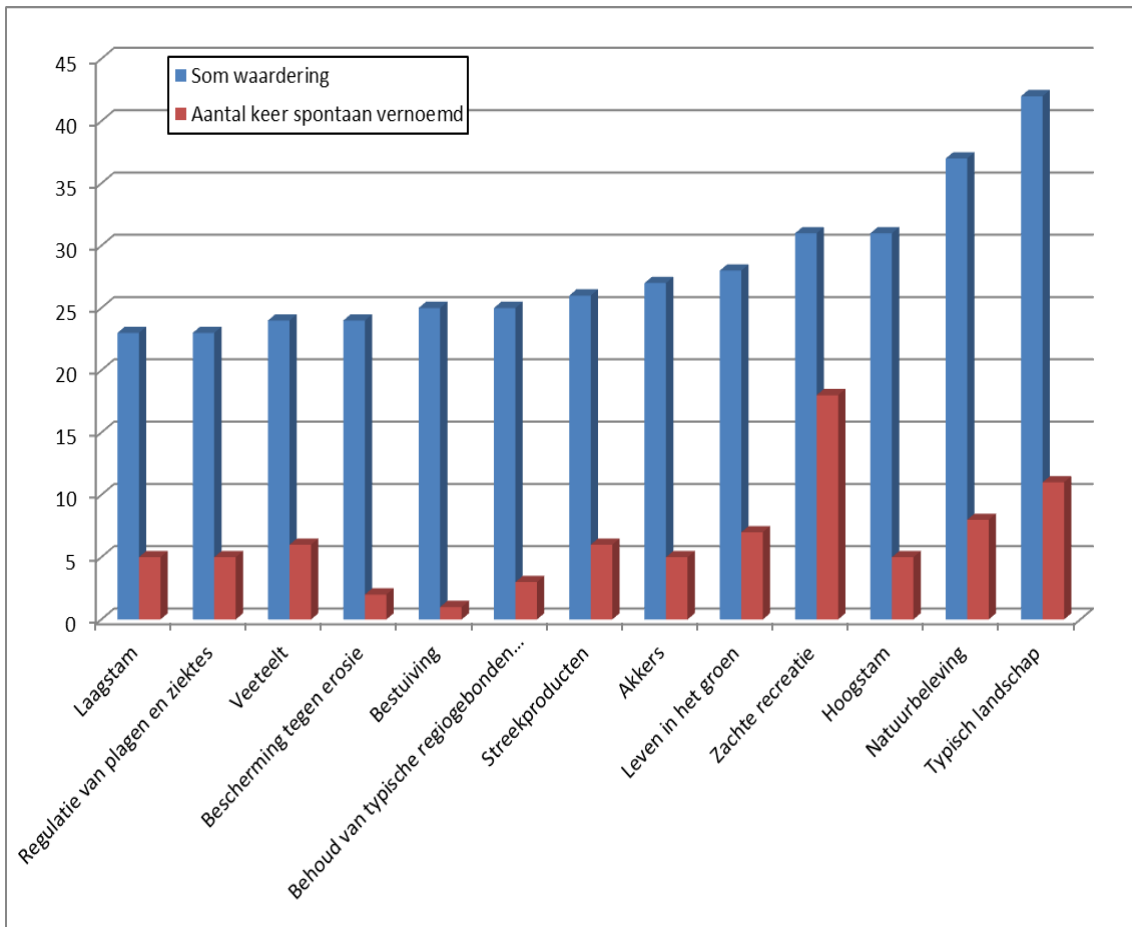

Figuur 6: Som van het aantal keer dat een bepaalde ESD spontaan vernoemd is in een totaal van 18 interviews. De verschillende soorten ESD hebben een verschillende kleur: Blauw=culturele diensten, Rood=producerende diensten, groene=regulerende diensten.

In ieder interview (n=18) kwam zachte recreatie (wandelen en fietsen) spontaan ter sprake. Ook het belang van het typische landschap in Haspengouw (n=11) en het belang van natuurbeleving (natuureducatie, genieten van de natuur,...) (n=8) zijn evident voor de respondenten. Andere belangrijke ESD die spontaan aan bod kwamen, zijn: Leven in het groen (n=7), Fruittelt (n=7), streekproducten (n=6), en veeteelt (n=6).

Het viel ons op dat mensen gemakkelijk culturele en productiediensten kunnen benoemen. Om te peilen naar regulerende diensten (bvb luchtzuivering) werd er eerst gevraagd welke elementen storend zijn in de natuurlijke omgeving om daarna te vragen of de natuur die storende elementen zou kunnen verminderen. Respondenten konden vrij gemakkelijk storende elementen benoemen, maar vonden het moeilijk om de link te leggen met de natuur die deze storende elementen (gedeeltelijk) zou kunnen neutraliseren.

In Figuur 7 vergelijken we twee parameters voor de ESD met de hoogste totale waardering: Enerzijds de som van de waarderingsscores die gegeven zijn bij het sorteren van de kaartjes, en anderzijds het aantal keer dat een ESD spontaan vernoemd is. Het valt meteen op dat deze twee parameters niet gelijklopen. De hoogst gewaardeerde ESD wordt niet het meest spontaan vernoemd, en omgekeerd. Er zijn verschillende redenen waarom een ESD spontaan vernoemd kan worden: Omdat de respondent dit belangrijk vindt, omdat er recent nog over gesproken is met iemand, omdat het een actueel thema is,... Zo viel het ons bijvoorbeeld op dat er iets meer spontaan gesproken werd over erosie als het interview plaats vond op een regenachtige dag.

Figuur 7: Vergelijking tussen het aantal keer dat een ESD spontaan wordt vernoemd (rood) en de waarderingsscore bij het sorteren van de kaartjes (blauw) voor de belangrijkste ESD

3.3 Spatiale analyse van huidige ESD

De respondenten hebben op een kaart aangeduid welke gebieden op dit moment het belangrijkst zijn voor bepaalde ESD (zie Figuur 8). De rode cirkels tonen de locaties die belangrijk zijn voor kinderen om te spelen. Het gele gebied duidt de plaats aan die hoog aangeschreven staat op het vlak van natuurbeleving. In het blauw zijn de plaatsen aangeduid die belangrijk zijn voor zachte recreatie. Uiteraard is er vaak sprake van overlap tussen de ESD zachte recreatie (actieve recreatie) en natuurbeleving (passieve beleving). Die gebieden waar de respondenten zowel over zachte recreatie als over natuurbeleving spreken, zijn groen gekleurd.

Figuur 8: Kaart met de locatie van de belangrijkste ESD volgens de respondenten. Rood=kinderspel, geel=natuurwaarde, blauw=zachte recreatie, groen=natuurwaarde en zachte recreatie.

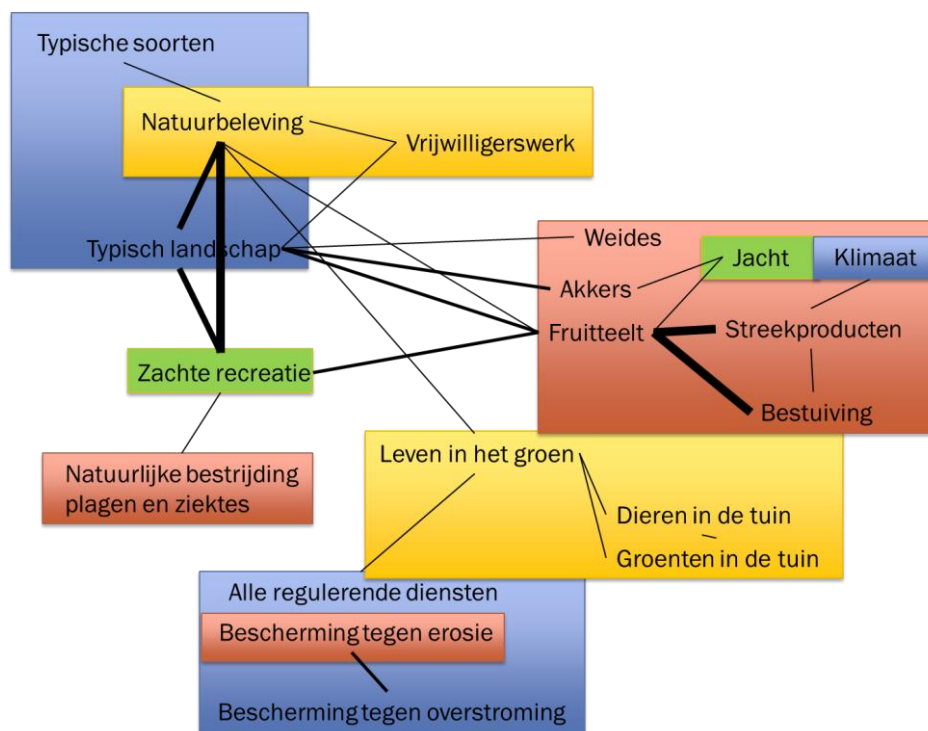
3.4 Synergieën en conflicten tussen ESD

Tijdens de meeste interviews kwamen spontaan een aantal synergieën en conflicten tussen ESD in de streek aan bod. We vermelden hier graag nog dat dit een analyse is van de percepties die tot uiting zijn gekomen tijdens de interviews. Het is mogelijk dat er (objectief gezien) nog andere conflicten en synergieën in de streek aanwezig zijn.

3.4.1 Synergieën tussen ESD

De respondenten zien verschillende ESD die samen horen in de streek (zie Figuur 9):

- Typische soorten en het typische landschap met een diversiteit aan landbouw (fruitteelt, akkers, weides) dragen bij aan de natuurbeleving. Tegelijkertijd is er vrijwilligerswerk nodig om deze beleving in stand te houden. Zachte recreatie is ook direct gelinkt aan natuurbeleving, het typische landschap en een natuurlijke bestrijding van plagen en ziektes (in plaats van chemische bestrijding).
- Fruitteelt is sterk verbonden met streekproducten (allerlei soorten fruit en afgeleiden) en bestuiving
- Natuurbeleving is gelinkt aan het leven in groen, wat op zijn beurt verband houdt met dieren en groenten in de tuin, en volgens een respondent ook met alle regulerende diensten. De regulerende diensten bieden namelijk een natuurlijke oplossing voor mogelijke storende elementen in de omgeving, wat de leefkwaliteit alleen maar ten goede komt.
- Bijna alle respondenten zien ook een duidelijk verband tussen de bescherming tegen erosie en bescherming tegen overstromingen.

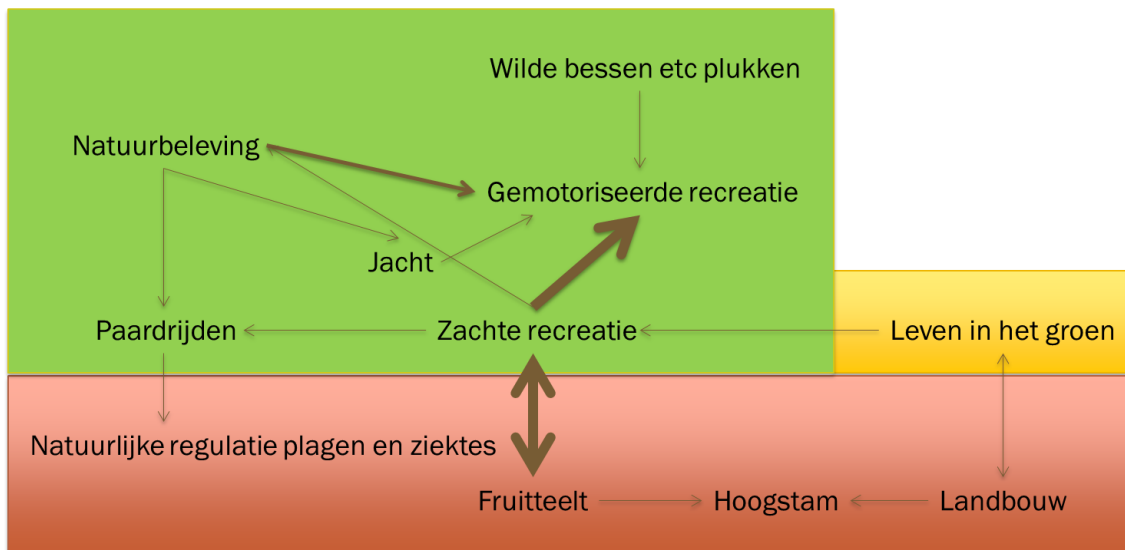

Figuur 9: Visuele voorstelling van genoemde synergieën tussen ESD in het werkingsgebied van de Cirkel. De dikte van de lijnen komt overeen met het aantal keer dat een bepaalde synergie vernoemd is in de interviews. De kaders stellen verschillende thema's voor: Rood=duurzame landbouw, blauw=aangename leefomgeving, groen=actieve recreatie, oranje=passieve beleving.

3.4.2 Conflicten tussen ESD

Veel respondenten vonden het moeilijk om te antwoorden op de vraag of bepaalde ESD met elkaar in conflict zijn in het gebied. Uit de analyse van de interviews konden we echter wel een aantal conflicten afleiden (zie Figuur 10).

- Gemotoriseerde recreatie wordt door veel respondenten als storend ervaren, en komt dus ook in conflict met een aantal ESD die de respondenten wel belangrijk vinden. De geluidshinder is storend voor de natuurbeleving en de jacht (het wild schrikt op). De vervuilende uitlaatgassen komen in conflict met het plukken van bessen in het wild, en met zachte recreatie. Ook de snelheid die gemaakt wordt met motors en vespa's wordt als storend ervaren voor wandelaars en fietsers.
- Zachte recreatie komt in conflict met een aantal ESD tijdens de drukke bloesperiode. De bewoners vinden de massa's "respectloze fietsers" in hun dorpen storend. Zachte recreatie vormt ook een probleem voor de fruitteelt als wandelaars en fietsers massaal fruit gaan plukken uit de plantages
- Verschillende respondenten vinden dat jacht niet samen gaat met zachte recreatie en natuurbeleving omwille van de geweeschoten.
- Er is sprake van een conflict tussen ruiters en wandelaars/fietsers: Er zou regelmatig tegen de ruiters gezegd worden dat zij niet thuis horen op de wandel- en fietspaden. Ook de natuurlijke regulatie van plagen en ziektes zou niet samen gaan met paardrijden omdat er dan te veel dazen en andere storende insecten aanwezig zijn in de natuur
- Hoogstamboomgaarden kunnen in conflict komen met zowel fruitteelt als andere landbouwactiviteiten wanneer het fruit niet geplukt wordt. Enerzijds vormt de hoogstamboomgaard een haard voor plagen, zoals fruitvliegen, wanneer deze te dicht bij andere intensieve fruitteelten gesitueerd is. Anderzijds kan melkvee last krijgen van diarree wanneer de koeien te grote hoeveelheden fruit eten wanneer het op de grond valt van de hoogstambomen. Door de diarree zullen de koeien minder melk produceren.
- Er werd ook melding gemaakt van mogelijke spanningen tussen bewoners en landbouwers. Bepaalde specifieke landbouwactiviteiten kunnen wreveld opwekken bij de lokale bewoners, tot frustratie van de landbouwer.

Figuur 10: Visuele voorstelling van genoemde conflicten tussen ESD in het werkingsgebied van de Cirkel. De dikte van de lijnen komt overeen met het aantal keer dat een bepaald conflict vernoemd is in de interviews. De pijl wijst in de richting van de ESD die als storend ervaren wordt. De kaders stellen verschillende thema's voor: Rood=duurzame landbouw, groen=actieve recreatie, oranje=passieve beleving.

3.5 Verbeterpunten en dromen voor de toekomst

Aan de respondenten werd volgende vraag gesteld: Wat zou je graag zien veranderen in de toekomst? Wat zijn verbeterpunten voor de buitenomgeving? Hieronder worden de antwoorden samengevat:

- Een bereikbaar speelplein voor de kinderen. Momenteel is er een speelweide in de buurt van centrum Borgloon, maar die ligt te afgelegen en er is geen parkeerplaats, waardoor er weinig mensen naartoe trekken.

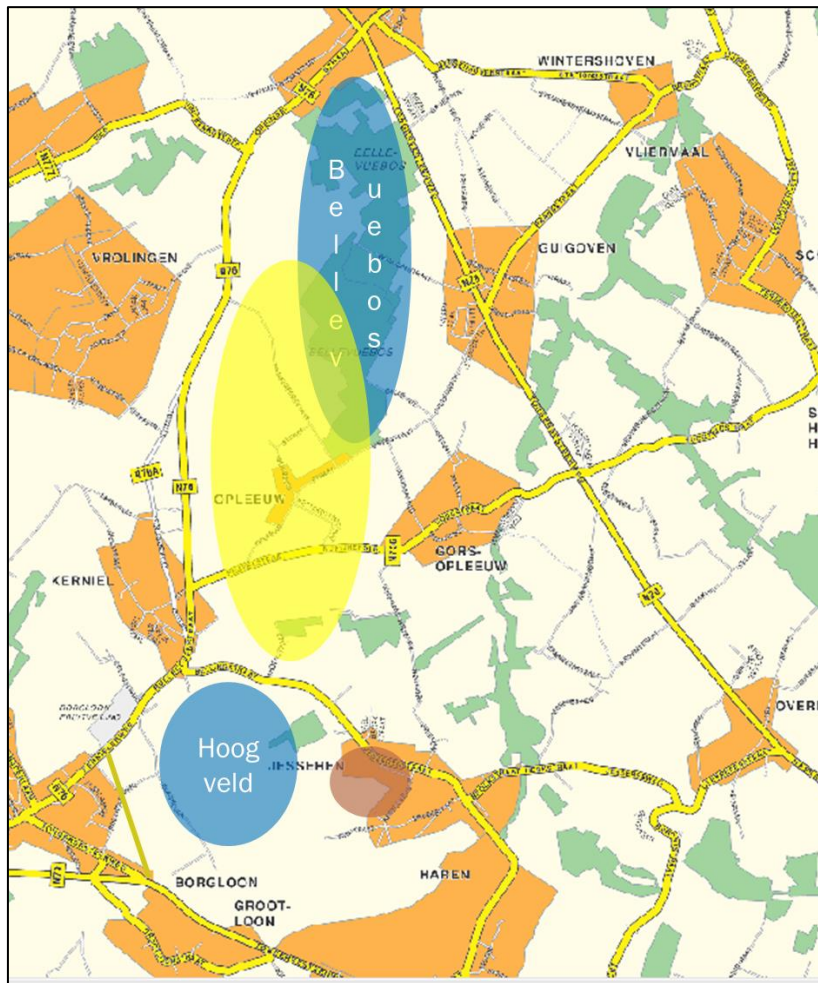
Ideeën voor zachte recreatie:

- Er werden een aantal concrete suggesties gedaan voor locaties voor fiets- en wandelroutes (zie Figuur 11). Vooral het Hoogveld in Jesseren kwam vaak ter sprake als een plaats met een mooi uitzicht, maar te weinig mogelijkheden tot zachte recreatie
- Wandel- en fietspaden zouden beter onderhouden moeten worden. Momenteel zijn bepaalde paden vaak overgroeid
- Wandelpaden mogen niet te lange rechte stukken zijn. Dat is saai om te wandelen.
- Er zouden minder verharde wandelpaden moeten zijn, om meer het gevoel te hebben van in de natuur te zijn.
- Er zouden genoeg rustbankjes voorzien moeten worden voor wandelaars en fietsers, liefst met een mooi uitzicht
- Momenteel zijn er onderweg te weinig eet- en drinkgelegenheden voor wandelaars en fietsers

En verdere ideeën:

- Meer hoogstamboomgaarden
- Een mogelijkheid tot zelfpluk in de boomgaarden, voor de toeristen
- Een bloemenveld met bijvoorbeeld zonnebloemen, waar de mensen zelf bloemen kunnen plukken in ruil voor een bijdrage in een kastje ter plaatse
- Plantaardige schermen tegen spuitwalmen (leiplanten)
- Jenever stoken met lokaal hoogstamfruit

Op Figuur 11 zijn een aantal suggesties voor de toekomst aangeduid. Zoals in Figuur 8, duidt de rode bol een plaats aan waar een speelplein voor de kinderen gewenst is. De blauwe ovaal (het Bellevuebos en het Hoogveld) verwijzen naar plaatsen waar er nood is aan wandel- en fietspaden. De groene vlek verwijst naar een locatie waar er volgens de respondenten meer gewerkt mag worden rond natuurbeleving.

Figuur 11: Kaart met toekomstsuggesties voor ESD volgens de respondenten. Rood=kinderspel, geel=natuurwaarde, blauw=zachte recreatie.